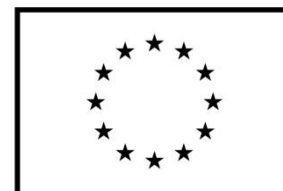

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PhDr. Miroslava Lauffová

Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta – tolerancia inakosti v dramatickom priestore

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2015

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PhDr. Miroslava Lauffová

Kontakt na autora: Základná umelecká škola, Bernolákova 26, Košice
emlauff@gmail.com

Názov OPS/OSO: Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta – tolerancia inakosti
v dramatickom priestore

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2015
XV. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Viktória Janeková

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Dramatická hra, dramatizácia knihy, etudy, inscenácia, projektové vyučovanie.

Anotácia

Opisovaná pedagogická skúsenosť opisuje projekt tvorby divadelnej inscenácie „Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta“, ktorej nosným motívom je akceptácia a tolerancia inakosti. Táto téma je rozpracovaná v troch kapitolách: v prvej sa venujeme teoretickým východiskám, v druhej tvorivým aktivitám vedúcim k vzniku inscenácie, v tretej materiálno-technickému zabezpečeniu projektu tvorby. V závere ponúkame reflexiu projektu realizovaného v podmienkach základnej umeleckej školy.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Názov akreditovaného vzdelávacieho programu KV	Číslo akreditovaného vzdelávacieho programu KV	
Tvorivá dramatika v edukačnom procese	aktualizačné	0272/2010
Dramatická výchova v školách	aktualizačné	1118/2013

OBSAH

ÚVOD	5
1 PROJEKTOVÉ VYUČOVANIE	7
1.1 Literárno-dramatický odbor	7
1.2 Charakteristika a plánovanie projektu v podmienkach LDO	8
2 TVORBA INSCENÁCIE	11
2.1 Téma a ideový rozbor	11
2.2 Dramatická tvorivosť na motívy knihy	15
2.3 Konkretizácia dramatických obrazov a finalizácia príbehu	16
3 PROJEKT „BARNABY“	21
3.1 Výtvarná a hudobná zložka	21
3.2 Finalizácia projektu	23
3.3 Reflexia	24
ZÁVER	25
ZOZNAM PRÍLOH	26

ÚVOD

Po prečítaní vety v publikácii L. Bekéniovej: „Učiteľ by mal učiť tak, aby on odchádzal zo školy svieži a žiaci unavení,“ som si uvedomila, že táto veta je v literárno-dramatickom odbore skutočnou reflexiou tvorivého diania. Veľakrát som sa pristihla pri tom, ako sa usmievam už pri prechode chodbou vedúcou k priestorom nášho odboru. Tvorivosť a následná emócia, ktorá vzniká v dramatickom priestore dokáže navodiť dobrú klímu a doslova „nabiť“ zúčastnených pozitívnou energiou.

Rovnako rýchlo ako dokáže vzplanúť nadšenie, rovnako rýchlo sa však dokážu vyčerpať tie „správne“ témy a príbehy. Pre pedagóga to znamená, že musí byť výborným poslucháčom, ktorý dokáže nielen riadiť vyučovací proces, ale ho aj náležite obsahovo napĺňať. Aktuálne záujmy žiakov, ich potreby a problémy sú indikátorom prípravy na vyučovaciu hodinu. Okrem povinných, tematickými plánmi stanovených tém, vstupujú do tvorivého priestoru témy, ktoré sú výsledkom práve takéhoto intenzívneho načúvania aktuálnym potrebám žiakov.

V našich podmienkach sme sa viackrát v rámci dramatických hier a tvorby dramatických etúd stretli s rozporuplným prijímaním inakosti v bežnom, reálnom živote. Na jednej strane stálo uvedomenie si hodnôt, ktoré sú spoločnosťou vyžadované a teda „správne“ – tolerancia, empatia, pomoc a podpora znevýhodnených, na druhej strane sa na hodinách v priestore odohrávali skutočné príbehy, ktoré mali občas od tolerancie a empatie ďaleko. Predovšetkým to boli príbehy zo školského prostredia, v ktorých vystupovali rôzni spolužiaci a nosnou témou sa stala ich „inakosť“, prípadne žiaci „hrali“ pani učiteľku, pána učiteľa a ich postoj k takýmto spolužiakom, javom.

Verbálne dokázali všetci pomenovať, čo je a čo nie je správne. Všetci do jedného potvrdili, že chápu, ak spolužiak s kombináciou rôznych porúch učenia má iné hodnotenie, no v dramatickom priestore zahrli scénu, ktorá zobrazovala školskú prestávku, počas ktorej sa spolužiačky hnevali na hodnotenie učiteľky s dôvetkom: je toto spravodlivé?

Téma skutočnej tolerancie sa práve preto stala pre mňa nosnou pri výbere ďalšej tvorivej práce so žiakmi – hľadala som príbeh, materiál, od ktorého by sme sa mohli odraziť práve v dramatickom priestore. Kniha Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta Johna Boyna – autora, ktorý sa nevyhýba ani ťažším témam (či už je to obdobie druhej svetovej vojny v knihe Chlapec v pásikavom pyžame alebo choroba matky v knihe Noe na úteku) a vždy dokáže nájsť pre svoj príbeh líniu detskú, prinášajúcu potrebné napätie a dobrodružstvo a rovinu takmer „dospelácku“, pomocou ktorej „prepašuje“ do príbehu i dôležité posolstvo, sa stala našim spoločníkom na tvorivej ceste k hľadaniu tolerancie inakosti na nasledujúcich pár mesiacov.

Kniha Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta hovorí o chlapcovi, ktorý sa narodil – na rozdiel od svojich dvoch predchádzajúcich súrodencov – so zvláštnou schopnosťou lietať – pardon, vznášať sa. Bohužiaľ, narodil sa do absolútne najnormálnejšej rodiny pod slnkom – rodiny dvoch právnikov, pre ktorých pravidlá a normy, tabuľky a zákony stáli nad všetkými inakosťami sveta. Túžba nevytrčať z davu,

nepáchať žiadne neprístojnosti (tobôž nie na verejnosti) výrazne poznačila celý ich život a nanešťastie sa ju pokúsili implantovať i do života svojich najmenších.

Pri čítaní a následnom rozbere knihy mnohokrát zazneli z úst detí príbehy, porovnávaná či vtipné poznámky od svojich vlastných rodičov, ktorými občas (ani si to neuvedomujúc) častujú svojich potomkov. Vo všeobecnosti má rodič tendenciu porovnávať Jožka či Aničku so šikovnejším Ferkom či Zuzkou – predovšetkým vtedy, ak ratolest' prinesie domov zlú známku alebo poznámku. V opačnom prípade, ak dieťa vykričí rodičom, že aj Ferko a Zuzka mali zlú známku z diktátu či poznámku za vrh guľou, rodič veľakrát rozčúlene zvolá: „Ale mňa nezaujímá Ferko alebo Zuzka! Mňa zaujíma, čo máš v žiackej ty!“

Aj takéto úsmevné zážitky stáli pri výbere témy projektu inscenácie Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta. Tému inakosti možno varírovať na sto spôsobov – v každej oblasti života môžeme nájsť príbehy a príklady inakosti – či už hovoríme o zdravotnom postihnutí alebo o spolužiakovi iného vierovyznania. Rozhodla som sa použiť pri tomto projekte práve knihu Johna Boyna a príbeh Barnabyho Brocketta ako nosný, hlavný motív, ku ktorému sme sa v rámci projektového vyučovania mali vyjadriť a nájsť si svoj osobný postoj, vytvoriť si svoj vlastný názor.

Cieľom opisovanej pedagogickej skúsenosti je v troch kapitolách (teoretické vymedzenie, dramatická tvorivosť, finalizácia a reflexia) zobrazit' tvorbu divadelnej inscenácie na motívy knihy Johna Boyna a ponúknuť žiakom prostredníctvom príbehu a emócie skúsenosť v dramatickom priestore s cieľom podpory empatie, tolerancie a rozvoja sociálne kvalitných, zmysluplných vzťahov.

1 PROJEKTOVÉ VYUČOVANIE

Realizácia divadelnej inscenácie si vyžaduje viac ako len priestor jednej vyučovacej hodiny, preto som sa na začiatku rozhodla pre tvorbu trojmesačného projektu (neskôr, pod vplyvom okolností sme projekt rozšírili). Do diania som zapojila (aj kvôli nosnej myšlienke tolerancie a empatie) všetky ročníky literárno-dramatického odboru (vrátane súboru Replika – kolegyne K. Donáthovej – medzitriedny projekt), preto bolo potrebné detailne rozpracovať časový harmonogram (plánovanie) a obsahovú stránku vyučovacích hodín. Pri tvorbe sme využívali metódy a techniky tvorivej dramatiky.

1.1 Literárno-dramatický odbor

V literárno-dramatickom odbore prebieha vyučovanie vo vyučovacích blokoch: jeden a pol hodiny Dramatika a slovesnosť, jedna hodina Pohyb a jedna hodina Práca v súbore. V nižších ročníkoch (prípravný, prvý, druhý prvej časti primárneho vzdelávania) je hlavným predmetom Dramatická príprava (dve hodiny). Rozdielnosť ročníkov zapojených do projektu „Barnaby“ bola určujúca aj pri plánovaní jednotlivých činností, vo finálnej fáze boli stretnutia znásobené (generálový týždeň a premiéra divadelnej inscenácie).

Žiaci literárno-dramatického odboru pracujú na hodinách formou tvorivej dramatiky, ktorej metódy a techniky sú určujúce pri všetkých tvorivých cvičeniach, dramatických hrách, etudách, scénkach, tvorbe divadelných obrazov. Jednou z najfrekvencovanejších metód je hranie v role, tiež mimorolové hranie, prípadne variácia tejto metódy: výmena rolí. Prostredníctvom výmeny rolí dokážu žiaci pochopiť motiváciu konania iných osôb, majú priestor vcítiť sa do mysle iného človeka a táto metóda je určujúca pri témach, ktorých základným motívom je tolerancia a empatia.

Tieto metódy smerujú k dosahovaniu **cieľov** predostretých v Štátnom vzdelávacom programe, z ktorých vyberám súvisiace s témou opisovanej pedagogickej skúsenosti:

- rozvíjať kreatívne myslenie, emočnú inteligenciu,
- budovať vnútorný hodnotový systém,
- pestovať zmysel pre krásno a dobro,
- usmerňovať dieťa k vyšším duchovným hodnotám,
- rozširovať obzor žiakov v komunikačno-ludskej oblasti,
- využívať systém projektového vyučovania.

Obsahom vyučovania je podľa učebných osnov (výber korešpondujúci s témou projektu):

- rozvíjať sociabilitu detí kolektívnou a individuálnou činnosťou a osobným vzájomným stykom,
- rozvíjať sociálne vzťahy v skupine,
- výberom námetov dbať o rozvoj prirodzeného a osobitého vyjadrenia vzťahu k reálnemu životu a vybraným témam,
- aktívne sa podieľať na vytváraní pozitívnych vzťahov a na vzájomnej spolupráci v skupine voľbou takých tém, ktoré zodpovedajú vývojovej fáze žiakov, ktoré podnecujú ich spontánnosť, činnosť a rozvíjajú citovú, mravnú a rozumovú zložku ich osobnosti. (Učebné osnovy literárno-dramatického odboru).

1.2 Charakteristika a plánovanie projektu v podmienkach LDO

Väčšina diania v dramatickom priestore je realizovaná priebežne (inscenovanie príbehu, naplnenie daného cieľa). V prípade výberu rozsiahlejšej témy, ktorá v sebe nesie viacero aspektov, pohľadov, je priam nevyhnutné vytvoriť si určitý časový a obsahový harmonogram činností smerujúcich k naplneniu cieľa. Projektové vyučovanie je v podmienkach literárno-dramatického odboru ideálnym spôsobom naplnenia témy, dramatickej tvorby a dosiahnutia stanoveného cieľa.

Charakteristika účastníkov projektu „Barnaby“:

- *odbor*: literárno-dramatický,
- *ročník*: prvý, druhý, tretí, štvrtý prvej časti prvého stupňa; tretí, štvrtý druhej časti prvého stupňa; prvý, druhý druhého stupňa; prvý štúdia pre dospelých,
- *predmet*: dramatická príprava, dramatika a slovesnosť, základy dramatickej tvorivosti, pohyb, práca v súbore,
- *organizačná jednotka*: vyučovanie prebieha vo vyučovacích blokoch: dramatika a slovesnosť (v druhom stupni základy dramatickej tvorivosti) jeden a pol vyučovacej hodiny, pohyb – jedna hodina, práca v súbore – jedna hodina, t.j. tri a pol základnej vyučovacej hodiny, dramatická príprava – dve hodiny,
- *divadelné súbory*: KOMPROMIS, ODRÓBINKA, SVETA PROSTOTA, MALINA,
- *téma*: tolerancia inakosti v dramatickom priestore,
- *učivo*: dramatická hra, dramatické etudy, pantomimické etudy, dialógy, tvorba príbehu, tvorba divadelných obrazov, pointy,

- *METÓDY tvorivej dramatiky*: dramatická hra, verbálne techniky, zvukové a grafické techniky (obrazové a zvukové zobrazenie postáv, prostredia, vzťahov), hranie v role, mimorolové hranie, výmena rolí, dramatická etuda, práca s bábkou, scénka, výtvarné techniky (výroba bábky a rekvizít), pantomimicko-pohybové techniky.

Charakteristika projektu:

Projekt môžeme charakterizovať:

- *z časového hľadiska*: dlhodobý (tri mesiace + následná práca – príprava na súťaž detskej dramatickej tvorivosti),
- *zapojenia tried*: medziročníkový (prepojenie viacerých ročníkov prvého a druhého stupňa, štúdia pre dospelých),
- *navrhovateľa*: kombinovaný (žiak v spolupráci s učiteľom),
- *cieľa*: problémový (riešenie témy tolerance inakosti v dramatickom priestore),
- *časovej dĺžky*: dlhodobý (viacmesačný),
- *miesta realizácie*: školský (priestory literárno-dramatického odboru),
- *spôsobu organizácie*: viacpredmetový (dramatická príprava, dramatika a slovesnosť, pohyb, práca v súbore, základy dramatickej tvorivosti),
- *informačných zdrojov*: viazaný (spracovanie príbehu Barnabyho z knihy Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta).

Projekt „Barnaby“ bol v počiatočnej fáze smerovaný k polročnej prezentácii žiakov literárno-dramatického odboru, neskôr bol rozpracovaný (a spracovaný – zhutnený, výber obrazov, ich úprava) jednak z dôvodu úspešnosti (zo strany žiakov) a tiež z dôvodu prípravy na súťažnú prehliadku detskej dramatickej tvorivosti (propozície).

Tabuľka 1 Plánovanie tvorivých aktivít

Mesiac	Aktivity (1.časť projektu)	Poznámky, podpora
September (3.,4.týždeň)	dramatické hry – hľadanie témy polročného predstavenia; asociačný kruh; farby – symbol – dramatická tvorba; etudy (pohybové – symbolika); etudy na tému inakosť (zdravotné postihnutie, sociálny status, etnické rozdiely, náboženské rozdiely)	hľadanie polročného tvorivého „kľúča“ – pomenovanie formy dramatickej tvorby pre I. polrok, využívanie podporných techník (myšlienkové mapy, tvorba asociácií, graficko-písomné metódy, zvukové – príbeh na hudbu)
Október	oboznámenie sa s knihou Johna Boyna; čítanie a rozbor; výber základnej dejovej línie; etudy na tému Barnaby; práca so zástupnou rekvizitou; výroba bábok	práca s literatúrou (knižnica), čítanie s porozumením, interpretácia kapitol – etudy na jednotlivé časti príbehu (dôraz na vlastné spracovanie témy)
November	tvorba dramatických obrazov; určenie scénografického kľúča – pleteniny; variácie na pleteniny – tvorba dramatických obrazov s využitím rôznych druhov pletenín (šály, rukavice, čiapky, deky, ponožky); návrh a výroba Barnabyho; technické pravidlá vedenia bábok	podporné dramatické hry – premena predmetov (etudy) s dôrazom na využívanie vlny (klbká a rôzne pleteniny), žonglovanie, teória, delenie a práca s bábkou, nácvik práce s rôznym typom bábk (herec z bábkového divadla)
December (1.,2.týždeň)	finálny výber dejovej línie; výber dramatických obrazov ; variácie záveru; tvorba pointy; tvorba hudobnej zložky predstavenia; kompletizácia predstavenia premiéra divadelnej inscenácie	výber a tvorba kostýmov, scénografických prvkov, zabezpečenie zvukovej techniky, tvorba plagátov a pozvánok, zabezpečenie mediálnej propagácie, zabezpečenie zvukového a obrazového záznamu, zabezpečenie divadelnej sály v priestoroch CVC
December (3. týždeň)	reflexia divadelného predstavenia; rozbor tvorivej cesty a jej finálneho produktu – divadelnej inscenácie	Obrazový záznam, spätná väzba (emócie a názory žiakov, rodičov, divákov, vedenia školy)

Mesiac	Aktivity (2.časť projektu)	Poznámky, podpora
Január (2.týždeň)	opätovná reflexia; prijatie rozhodnutia zúčastniť sa prehliadky detskej dramatickej tvorivosti	oboznámenie sa s propozíciami prehliadky DEDO 2015
Február	revízia dramatických obrazov – výber – zhutnenie témy vzhľadom na súťažné propozície; realizácia „nového“ Barnabyho v priestore	pôvodná inscenácia – 70 minút, súťažné propozície – do 30 minút – zmeny v scenári, dôraz na ideový rozbor (snaha neochudobniť príbeh – zachovanie nosnej myšlienky)
Marec	kompletizácia divadelnej inscenácie; súťažná prehliadka detskej dramatickej tvorivosti	konzultácie (kolegovia, rodičia) – snaha o získanie pohľadu „zvonku“ s cieľom tvorby zrozumiteľného príbehu
Apríl	zapracovanie pripomienok odbornej poroty; tvorba nových obrazov; účasť na krajskej súťaži Malá krajská scénická žatva	otvorenie dramatického priestoru – motivácia žiakov
Máj	príprava na celoslovenskú súťaž Zlatá priadka; účasť na Zlatej priadke; reflexia	organizačné zabezpečenie celoslovenskej prehliadky Zlatá priadka v Šali, zasadnutie rodičovskej rady, finančné a technické zabezpečenie dopravy, ubytovania, informované súhlasy rodičov

Prameň: vlastný návrh

Tematický plán projektového vyučovania sa v priebehu školského roka rozšíril z troch mesiacov na osemmesačný projekt z dôvodu rozhodnutia zúčastniť sa súťaže detskej dramatickej tvorivosti. Emócia, ktorú so sebou priniesla dramatická tvorba, posilnenie vzájomných vzťahov, zrkadlo, ktoré inscenácia poskytla mnohým osobným príbehom – to všetko sa stalo motiváciou a hnacím motorom do ďalšej tvorby a z jednoduchého projektu zameraného na podporu tolerance sa stalo „milované“ divadlo, v ktorom si dokázali žiaci nájsť svoj vlastný príbeh.

Samotné zinscenovanie príbehu Barnabyho nebolo až tak určujúce, podstatná bola tvorivá práca pred Barnabym – množstvo etúd na rôzne témy, farebné asociácie, technika výmeny rolí – to všetko „rozhodlo“ o inscenovaní takéhoto typu projektu skôr než bol definitívne vybraný konkrétny príbeh. V nasledujúcich kapitolách uvádzam najdôležitejšie praktické cvičenia, etudy a obrazy, ktoré predchádzali výberu témy, tiež realizačný postup tvorby samotnej inscenácie.

2 TVORBA INSCENÁCIE

Žiaci spravidla vystupujú s novou inscenáciou dvakrát ročne (december a jún). V každej inscenácii sa snažím potvoriť dvere k novému typu a spôsobu tvorivosti – ak sme si už vyskúšali pohybové divadlo, nasledovať môže štruktúrovaná dráma, ak má ročník dramatickú skúsenosť s premenou predmetov (povýšená na divadelný princíp všetkých priestorových a divadelných zmien v rámci inscenácie), môžeme vyskúšať tvorbu postavenú na dialógoch – každopádne prvé týždne školského roka hľadáme motív, tému a kľúč k realizácii ďalšieho tvorivého počinu.

2.1 Téma a ideový rozbor

Výberu témy predchádzajú dramatické hry zamerané na zistenie aktuálnych tém rezonujúcich v danom ročníku, tiež problémov, ktoré žiakov trápia a samozrejme inšpirácií, ktoré zásadným spôsobom určujú správanie a záujmy žiakov (napríklad v čase tejto tvorby bola aktuálna Košická Biela noc a téma dobrovoľníctva – žiaci sa pripravovali na účasť v dobrovoľníckych podporných tímoch – pre väčšinu to bola prvá takáto skúsenosť, prevládali očakávania a vzrušenie; súčasne rezonovala téma nástupu na „nové“ školy – gymnáziá a s nimi spojené zážitky, očakávania, hodnotenia; nižšie ročníky neriešili nejaký zásadný problém, tému tolerancie inakosti som iniciovala ja na základe záujmu z vyšších ročníkov).

V nasledujúcich riadkoch uvádzam niektoré dramatické hry a cvičenia, ktoré predchádzali a smerovali k výberu témy – **iniciačná fáza tvorby projektu**.

Časomiera

Ročník: prvý, druhý, tretí, štvrtý prvej časti prvého stupňa,

Cieľ: rozvinúť slovnú zásobu, v krátkom časovom úseku prostredníctvom pohybu rozvíjať telové gesto – vyjadrenie predmetu, postavy a deja bez slov.

Popis činnosti: žiaci sedia v kruhu, učiteľ prerozpráva príbeh:

Kde bolo, tam bol, bolo raz jedno kráľovstvo, ktorému vládol mocný kráľ. Keď zostarol a nemal žiadneho kráľoviča či malú princeznú, ktorí by po ňom prevzali veľkú ríšu, bol nesmierne smutný. Vravil si: Ach, ja úbohý kráľ, načo som sa po celý život lopotil, dobýjal cudzie územia, pol sveta schodil, množstvo pokladov naznášal, keď ich nemám komu odovzdať? Načo je človeku bohatstvo, keď ho nemá s kým zdieľať?

Toto lamentovanie začul zlý čarodej a začal si brúsiť zuby na kráľov majetok. Kým bol kráľ pri sile, neodvážil sa do kráľovstva vstúpiť, ale teraz? Keď pred sebou vidí akurát tak šedivého starca? Nuž vstúpil do dvorany a aj by starého kráľa naskutku na smrtku premenil, ale kráľ mal na krku vzácny amulet – časomieru života, ktorá ho pred takýmito čarami chránila, a ktorú si doviezol z ďalekých, nepoznaných krajín. No jej sila už bola tiež slabšia a tak mohol zlý čarodej vyriešiť aspoň takúto kliatbu: Ak nenájdeš dediča na kráľovský trón, kým sa časomiera na tvojom krku tridsaťkrát obráti, vezmem si čo chcem a teba zmárnim! Ale to ti vravím: budúci kráľ musí mať všetky vlastnosti kráľa, tak dobre vyberaj – všetko nedobré zistím.

A tak sa kráľ – chcel či nechcel – musel pustiť do hľadania vhodného kráľovského dediča. Zavolať si na poradu kráľovských radcov. Tí prišli, usadili sa v kruhu (v tejto chvíli sa náš dramatický priestor premenil na kruh kráľovských radcov, deti sa okamžite vzpriamili a začali tváriť „radcovsky“ – hra sa mohla začať) a kráľ im položil otázku:

- *Povedzte mi každý jeden jednu vlastnosť, ktorú by mal mať budúci kráľ, no nesmie sa ani jedna opakovať. Ale hovoriť musíte bez prestania dovtedy, kým pôjde časomiera. Ináč sa vráti zlý čarodej a naše kráľovstvo zhynie.*

Nasledovala samotná hra, každý sa snažil pomenovať vlastnosť budúceho kráľa – rozvoj slovnéj zásoby, pohotovosti – do časového limitu určeného časomierou (klasické stopky – v ére mobilných telefónov takmer historický artefakt).

Variácie: čarodej môže prostredníctvom kráľa zadávať nové a nové úlohy – môžeme sa zamerať na mená vecí, výber mien začínajúcich na konkrétne písmeno, zvierat charakterizujúcich povahu budúceho kráľa – vodcu,

pohybová variácia: čarodej zakázal rozprávať – danú úlohu možno v časovom limite „vypovedať“ pohybom, pantomimicky – rozvoj telového gesta, schopnosti neverbálne vyjadriť slová, pojmy, vety.

Poznámka: v každej hre je učiteľ stopercentne prítomný, miera jeho zaujatia predstavuje aj mieru zaujatia žiakov, v prípade poklesu pozornosti, odporúčam ponúknuť pohybovú variáciu, prípadne zmeniť motiváciu, ponúknuť časomieru na kontrolu najväčšiemu frflošovi.

Nasledovali témy, ktoré predstavujú stotožnenie sa s „pravým kráľom“ a výzva od kráľa: *Povedz, prečo by si mal byť ty kráľom!* – zadefinovanie **hodnôt** a vlastností, ktoré by mal spĺňať skutočný kráľ, schopnosť „pochváliť“ sám seba (rozvoj **sebahodnotenia**), rozvoj zdravého **sebavedomia**, **asertívneho správania** (variácia: *bol by som lepší kráľ ako Peter, pretože...*).

Reflexia: Prvé rozdiely v povahách žiakov a v rozdielnom vnímaní samého seba sa začali objavovať práve pri zadaní úlohy: *Bol by som lepší kráľ ako Peter, pretože...* Miera **sebaakceptácie** a sebahodnotenie niektorých žiakov boli nižšie, práve porovnávanie žiakov so spolužiakmi alebo kamarátmi zo strany rodičov a blízkych (*Prečo nemáš také známky ako Peter? Obliekaš sa ako strašiak do maku! Pozri sa na Aničku, ako pekne sa oblieka! Vidiš, a Betka chodí aj na flautu, aj na angličtinu a ešte sa aj dobre učí! A ty? Toto nemáš po mne.*) ponúkli prvé náznaky **inakosti**, pomenovali prvé rozdiely a zarezonovali ako vstupná brána k nosnej téme projektu.

Dramatických hier, metód a techník sme v prípravnej fáze realizovali nepomerne viac (myšlienkové mapy, cvičenia založené na asociačnom kruhu, etudy vyplývajúce z aktuálnych zážitkov, školského prostredia, rovesníckeho prostredia – kamaráti, cvičenia zamerané na rozvoj prosociálnych vzťahov napríklad: *Nakresli mi kamaráta, Prečo má Betka pehy?*) – výber som zúžila na dve hry, ktoré v sebe nesú viac metód a techník a sú variabilne spracovateľné. Súčasne som pri výbere dbala na to, aby reflektovali vek zúčastnených žiakov – prvá je realizovaná so žiakmi primárneho vzdelávania (prvý až štvrtý ročník základných škôl), druhá so žiakmi sekundárneho vzdelávania a druhého stupňa, ktorí už dokážu myslieť a tvoriť abstraktnejšie.

Farebný svet

Ročník: tretí, štvrtý druhej časti prvého stupňa, prvý, druhý druhého stupňa, prvý štúdia pre dospelých,

Cieľ: rozvíjať abstraktné myslenie, tvoriť symbolické pojmy, zvládnuť prepojenie symbolov do príbehu, vyjadriť príbeh prostredníctvom pantomimicko-pohybových metód, pracovať s telových gestom, mimikou.

Popis činnosti: v úvode sme si predstavili farby a ich symboliku (emocionálnu i pojmovú), rozvíjali sme ju prostredníctvom asociačného kruhu:

Čo si predstavíš, keď poviem: červená farba? – láska, vášeň, sklamanie, boj, život, vojna,

- asociačný kruh: zrod života, dieťa, spánok, západ slnka, červený obzor, korida, Španielsko, hriech, klamstvo, ruža, tŕne, krv, rana, láska, svadba, kostol, **biela**.

Čo si predstavíš, keď poviem: biela farba? – neha, čistota, nevinnosť, svadba, kostol, smrť,

- asociačný kruh: nevinnosť, nevesta, závoj, oblaky, slnko, mesiac, chlad, sneh, vločky, inovať, okno, nebo, voda, more, vlny, hĺbka, **modrá**.

Reflexia 1: Zaujímavosťou i objavom bolo uvedomenie si, že sa farby spolu prelínali, asociácie ich menili, dávali im hlbší, občas až opačný význam – resumé, **zistenie:** všetko so všetkým súvisí, nemožno poznať lásku bez poznania samoty, nemožno sa smiať bez toho, aby sme poznali smútok, nemožno sa hnevať bez toho, aby sme dokázali oceniť harmóniu.

Nasledovali pohybové etudy. Rozdelili sme sa na tvorivé tímy, žiaci dostali ako úlohu jednu z farieb (biela, žltá, zelená, modrá, čierna, ružová, hnedá) a následné inštrukcie:

- *nájdí čo najviac pojmov súvisiacich s danou farbou* (Čo je prvá vec, ktorá ti napadne ak si predstavíš túto farbu? V akom prostredí by si sa musel nachádzať, aby si sa cítil „čierne“? Aký človek by mohol byť stelesnením červenej?),
- *zapíšte čo najviac pojmov na pripravený papier* (brainstorming, následná tvorba) a pokúste sa pomocou farebných čiar nájsť medzi nimi prepojenie – príbeh (tvorba jednoduchých príbehov cez asociácie),
- *preňte príbeh do priestoru bez použitia slov* (výber dramatických situácií z vytvorených pojmov, hľadanie „hrateľných“ postáv, prostredí – využívanie pantomimicko-pohybovej metódy),
- *hádanky* – každá skupina pracovala samostatne („v utajení“), ostatní mali po zhladnutí príbehu za úlohu uhádnuť danú farbu.

Variácia: vybrala som hudobné ukážky rôzneho charakteru, postupne som ich púšťala žiakom. Úlohou bolo priradiť k ukážke niektorú z farieb (napríklad dynamická ukážka okamžite evokovala červenú, Chopinova skladba čiernu, detská melódia hraná jedným prstom na klavíri ružovú), následne si každá skupina vybrala niektorú z farieb a vytvorila z nich dramatickú etudu, v ktorej sa vyskytovali pojmy súvisiace s danou farbou prepojené do príbehu.

Reflexia 2: Starší žiaci už dokážu myslieť viac abstraktne, dokážu vnieť do dramatických etúd tzv. druhý plán, sú schopní ponúknuť viac než len prvoplánový dej (Anička s Janíčkom stretli Babu Jagu). V ich etudách je možné nájsť i vlastný názor, postoj k niektorým pojmom (svadba, farba pleti – spracovaná negatívne aj pozitívne), ale predovšetkým otázniky a rozporuplnosť vo vnímaní rôznych, bežných situácií.

Rozporuplnosť a množstvo otáznikov vo vzniknutých etudách viedlo k otvorení témy **inakosti** (napríklad etuda, v ktorej žiaci v prvom pláne k čiernej priradili príbeh černocho, africké rytmy, buš a podobne, a ani im len nenapadlo zobrazit' ho v inej situácii napríklad ako prednášajúceho na univerzite, letca či kráľa. Na následnú otázku *Prečo?* boli odpovede dosť rozpačité: *...lebo je to tak. Takto sa to nejako vníma.* A súčasne nasledovalo ubezpečenie o tom, že nikto z nich nie je rasista.)

Pomenovanie inakosti som rozvinula na ďalšie kategórie: inakosť kvôli zdravotnému postihnutiu, inakosť kvôli farbe pleti (Rómovia, prisťahovalci, utečenci), inakosť vyplývajúca z osobitosti a originálnosti každého jednotlivca (*Nikto nevyzerá ako ty, každý z nás je iný, no znamená to azda, že Viki je horšia ako Bianka?*). Žiaci pridali inakosť zo školského prostredia: hodnotenie spolužiakov s rôznymi poruchami učenia (veľmi intenzívna diskusia) – každý tomu rozumie, každému to prekáža. Prečo?

Na základe takýchto otáznikov som sa rozhodla priniesť žiakom knihu Johna Boyna: *Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta*, ktorá ponúka práve príbeh inakosti. Barnaby sa narodí ako tretie dieťa v najnormálnejšej rodine na svete, v Austrálii, v Sydney – v rodine právnikov – a má nesmierne zaujímavú vlastnosť: dokáže sa vznášať. Nie lietat', to by to vedel ovládať, on sa jednoducho vznáša, čo je teda hrozné (podľa najnormálnejších rodičov na svete) a úžasné (podľa súrodencov), neakceptovateľné (podľa pravidiel a noriem slušnej spoločnosti) a originálne (podľa ľudí, ktorí sa výrazne odlišujú od „normálneho“ davu minimálne mierou tolerancie).

Nasledovalo čítanie príbehu (odporúčala som aj domáce čítanie, no podstatou bolo spoločné vnímanie a reflexia jednotlivých kapitol), pomenovanie si postavy Barnabyho – jeho inakosti a súčasne hľadanie postoja k nemu: *Nie je celkom normálny, no je to normálne? Čo si o tom myslíš?* Postoj detí sa výrazne líšili od postojov svojich rodičov, spoločnosti k lietajúcemu chlapcovi. Pre väčšinu to bolo „dzivé“, ale s dôvetkom: *moja mama by to neprežila.*

Barnabyho mama má rovnako obrovský problém s akceptáciou svojho nie celkom normálneho dieťaťa (osem rokov sa „snaží“ – venčenie Barnabyho na záhrade, pokus o školskú dochádzku, požiar v Hrobárikovej akadémii, televízny prenos z prístavného mosta) a tak sa rozhodne pre zúfalý čin: vezme Barnabyho do parku na lavičku pani Macquariovej, manželky guvernéra, ktorá z tejto lavičky sledovala v Austrálii lode privádzajúce trestancov, ktorí tam mali začať nový život a prederaví Barnabymu batoh s pieskom, ktorý ho udržiava pri zemi. Piesok sa pomalinky vysýpa z batohu a Barnaby sa začína vznášať k oblohe. Nerozumie tomu, snaží sa to zvrátiť, sľubuje, že sa polepší, posnaží sa už nelietat', no všetko márne. *Mrzí, ma to, Barnaby, nedal si mi inú možnosť,* – odpovedá mama.

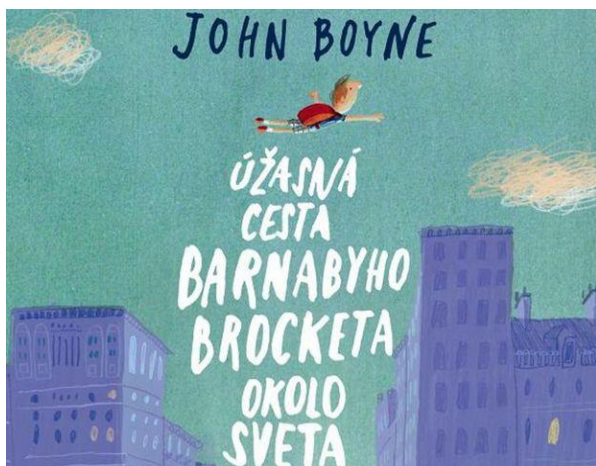
Barnaby odlieta do veľkého sveta a čaká ho veľa dobrodružstiev s podobne „nenormálnymi“ ľuďmi: či už sú to dve staré dámy žijúce v Brazílii, sochár v New Yorku, kritik s popálenou tvárou alebo cirkus – všade tam nájde rôznych ľudí a väčšiu či menšiu mieru akceptácie inakosti, prípadne spôsob ako sa s ňou vyrovnat'.

Príbeh žiakov zaujal, téma ponúkala množstvo dramatických situácií realizovateľných v priestore, myšlienka jedinečnosti, originality a predovšetkým inakosti si našla adresáta v každom dieťati – **téma bola vybraná**, nasledovalo hľadanie realizačného kľúča.

2.2 Dramatická tvorivost' na motívy knihy

Jadro tvorby projektu „Barnaby“:

Po prečítaní a rozboře knihy sme sa rozhodli tvoriť **dramatické etudy** v priestore na motívy jednotlivých prostredí (Sydney, balón, Brazília, New York, vesmír, škola, Hrobárikova akadémia pre nechcené deti, cirkus, štadión, prístavný most), tiež postáv (stretnutie Barnabyho s Marjorie a Ethel, Barnaby a Joshua, Barnaby a Liam – najlepší kamarát, ktorý nemá ruky, Barnaby a riaditeľka Hrobárikovej akadémie, Barnaby a jeho pes na „prechádzke“ – uviazaný na vôdzke v záhrade, Barnaby a umelecký kritik, Barnaby a sprievodca, Barnaby a vesmírna loď, Barnaby a televízny reportér, Barnaby a lekárka) a súčasne sme hľadali spôsob scénického vyjadrenia príbehu (rekvizity, kostýmy, kresby, plagáty) na motívy knihy Johna Boyna.

Obrázok 1 Obálka knihy
Prameň: internet

Obrázok 2 Návrh plagátu
Prameň: vlastný návrh

Dramatická tvorba prebiehala v rámci projektového vyučovania vo všetkých súboroch (žiaci jednotlivých ročníkov majú svoje divadelné súbory, prostredníctvom ktorých sa prezentujú v rámci polročných a koncoročných predstavení), v tejto fáze tvorby sme striedali spôsoby realizácie, metódy a techniky – hľadali správny realizačný kľúč.

Problém – postava Barnabyho Brocketa. Barnaby sa v autorskej verzii vznáša, jeho konanie je založené na lietaní, prechode a pobyte v rôznych priestoroch (vrátane vesmíru), z čoho vyplýva hľadanie najjednoduchšieho a súčasne najpôsobivejšieho návrhu riešenia hlavnej postavy.

Návrhy riešení: v *dramatickej rovine* – živý herec drobnejšieho veku (možnosť zdvíhania – „poletovania“, hovoriť a pracovať s Barnabym ako s pani Colombovou – nikto nikdy ju nevidel, v *zástupnej rovine* – vytvoriť bábku Barnabyho, vytvoriť situácie, ktoré v sebe nesú len ideový význam príbehu Barnabyho – preklenúť Barnabyho problém na problém konkrétnej skupiny žiakov, prípadne niektorého žiaka (vylúčenie z kolektívu, problém z učením...).

Riešenie: Samotný príbeh Barnabyho a jeho cesty bol v divadelnej rovine natoľko zaujímavý a ponúkal toľko dramatického priestoru, ktorý sa navyše mohol členiť a rozdeľovať pre jednotlivé súbory, že sa žiaci rozhodli pre inscenovanie Barnabyho vlastného príbehu ako dominantného – v prvom pláne a v druhom pláne pre otváranie otázok tolerancie inakosti v jednotlivých inscenovaných obrazoch (každé prostredie – iný problém tolerancie inakosti).

2.3 Konkretizácia dramatických obrazov a finalizácia príbehu

Rozsiahlosť príbehu si vyžadovala výber nosných obrazov a spôsobu ich prepojenia. Vzhľadom na to, že jednotlivé súbory majú vyučovanie v rôzne dni, sme sa rozhodli využiť funkciu rozprávača ako spojovníka medzi jednotlivými príbehovými sekvenciami a súčasne nositeľa druhého plánu.

- Úvodný vstup rozprávača – Noemi (scenár inscenácie):

Noemi - rozprávač:

Putovali púšťou a chlapec naďalej počúval svoje srdce. Spoznal všetky jeho triky a naučil sa ho brať také, aké je. Jedného dňa mu srdce povedalo, že je spokojné a on vtedy prestal mať strach a opustila ho i chuť vrátiť sa.

„Aj keby som sa trochu sťažovalo,“ vravelo mu srdce, „tak je to preto, lebo som ľudské srdce a to je už raz také. Má strach uskutočniť svoje sny, lebo si myslí, že si to nezaslúži alebo že to nedokáže. My srdcia zmierame strachom už len pri pomyslení na lásky, ktoré navždy odišli, na okamihy, ktoré mohli byť krásne a napokon neboli, na poklady, ktoré mohli byť objavené, no zostanú navždy ukryté v piesku. Lebo, keď sa niečo také stane, srdce tým veľmi trpí.“

„Moje srdce sa bojí utrpenia“, povedal chlapec.

„Vravím ti, že strach z utrpenia je horší ako samo utrpenie. A ešte žiadne srdce netrpelo, keď sa vydalo hľadať svoj sen, pretože každý okamih hľadania je okamih stretnutia s večnosťou.“

„Tak prečo srdcia nehovoria ľuďom, že majú ísť za splnením svojho sna?“

„Lebo v takých prípadoch srdce trpí najviac. A srdcia nemajú rady trápenie.“

A od toho dňa už chlapec rozumel svojmu srdcu a poprosil ho, aby ho už viac neopustilo.

(na motívy knihy Malý princ A. de Saint-Exupéryho)

- *začína jemná hudba, vstupujú postupne herci – pavučinový kruh – SIVÁ. Deti sa postaví do kruhového zoskupenia (jemné, modré svetlo) a začnú si hádzať kĺbko vlny. Pri každom uchytení skonštatujú: ...sivá..., no nemajú vôľu to zmeniť. Noemi im zakaždým ponúka farebné kĺbko – červené, no bezúspešne. Kruh symbolizuje bezútešnosť davu, dokonalosť „normálnosti“ a obraz sveta, ktorý je dokonalý, podľa očakávaných pravidiel a v ktorom sú všetci do jedného normálni a rovnakí.*

Poznámka: Farby a ich symbolika hrali významnú úlohu nielen v prípravnej fáze projektu, ale prostredníctvom farieb sme sa snažili vyjadriť a rozlíšiť svet „normálnosti“ – SIVÁ a svet „inakosti“ – VŠETKY FARBY. Práve farebný kontrast zohral najvýznamnejšiu úlohu pri tvorbe divadelných obrazov – jednotlivé farby prestupovali celým finálnym príbehom: sivá v úvode, sivé oblečenie rodičov a súrodencov, sivá prvotná galéria v New Yorku, sivý oblek kustóda, sivý vzhľad riaditeľa, učiteľky a upratovačky v Hrobárikovej akadémii pre neposlušné deti v kontraste s farbami dám v balóne, obyvateľov Brazílie, šťastných matiek, riaditeľa galérie Joshuu, ktorý si splnil svoj sen, moderátoriek, Liama, detí pred vstupom do akadémie. Samotný Barnaby je tvorený množstvom farieb, prúžkov a vzorov v priamom kontraste s jeho normálnou rodinou, čo len podčiarkuje jeho výnimočnosť a inakosť.

- *ku koncu scény ich začína pavučina „požierat“, zamotávajú sa, súčasne na scénu vstupujú dve sivé deti – Henry a Melanie – sadajú si, chór postupne opúšťa scénu, kĺbko necháva deťom na hranie, zmena osvetlenia, nasleduje scéna otca v pôrodnici.*

Obrázok 3 Šťastné matky – pôrodnica
Prameň: vlastný archív

Obrázok 4 Skúška – Barnaby s otcom
Prameň: vlastný archív

Bábka – pri výbere formy realizácie postavy Barnabyho sme sa rozhodli pre tvorbu veľkej bábkky z mäkkého, vlneného materiálu, ktorá bude „rásť“ postupne s Barnabym. Jeho dlhé ruky a nohy naplnené mäkkou, vankúšovou zmesou sa dali jednoducho ohýbať, navyše zabezpečili prijateľnú váhu bábkky a ľahšiu manipuláciu s ňou. Časť bábkky som vytvorila ja (pletanie hlavy), časť žiaci (nohy, ruky, mimika, plnenie).

Obrázok 4 Skúška – nácvik vodenia bábkky
Prameň: vlastný archív

Dôležitou časťou tvorby bola práca s bábkou – žiaci nemajú takúto skúsenosť, preto sme poprosili o **spoluprácu** herca z bábkového divadla, aby nám ukázal základy práce s bábkou, spôsoby jej vodenia, prácu s mimikou, (hovorenie versus vodenie bábkou). Pre žiakov to bola veľmi cenná skúsenosť, pootvorenie dverí do ďalšej kapitoly divadelného inscenovania.

Pre inscenáciu sme si zvolili **scénografický kľúč**: PLETENINY, s ktorými sme v tejto fáze tvorili, hľadali ich využitie v rámci jednotlivých obrazov a súčasne dbali na ich variabilitu (každý predmet využiť viackrát). Využívali sme kľbká vlny, šály, čiapky, rukavice, svetre, pletené ponožky, veľkú pletenú deku.

Obrázok 5 Využívanie pletenín – inscenačný prvok

Prameň: vlastný archív

Scenár vo svojej finálnej fáze (december 2014, 1.časť projektu) obsahoval tieto obrazy:

1. Úvod - rozprávač	8. Lavička v parku
2. Sivá	9. Let balónom
3. Pôrodnica	10. Brazília
4. Šťastné matky	11. New York
5. Rozhovor rodičov	12. Štadión
6. Hrobárikova akadémia
pre neposlušné deti	13. Vesmír
7. Prístavný most	14. Moderátorky
	15. Záver

Na nasledujúcich stranách ponúkam výber dialógov niektorých scén, spôsob komunikácie medzi postavami, smerovanie príbehu vo verbálnej rovine, ktoré bolo popretkávané obrazmi pôsobiacimi na diváka v rovine emocionálnej.

Vybraný obraz – **rozhovor Barnabyho s matkou** zásadným spôsobom ovplyvnil celé dianie, napriek jeho jednoduchému zobrazeniu dokázal vyvolať veľmi silnú emóciu a vášnivú diskusiu pri príprave.

Poznámka: napriek tomu, že motív rodičov, ktorí sú schopní „zbaviť sa“ dieťaťa – predovšetkým matky – je v pôvodnej verzii – knihe veľmi silný a pôsobí viac negatívne, deti nemali potrebu démonizovať postavu matky, ani ju odsudzovať za jej počínanie, skôr hľadali spôsob „ako dať všetko do poriadku.“

7. obraz - LAVIČKA

– *lavička v parku, Noemi – rozprávač je opretá o pravý portál*

NOEMI - rozprávač: Nádherný deň, modrá obloha, jasné slnko – deň ako stvorený na nádherný výlet...

– *vstupuje Barnaby s mamou, sadajú si na vedľajšiu lavičku, mama priväzuje Barnabyho k lavičke*

ELEANOR: Tak a sme tu, Barnaby. Sadni si.

BARNABY: Tu? Čo to znamená? Je to nejaké špeciálne miesto?

ELEANOR: Presne tak, Barnaby, veľmi špeciálne. Toto je lavička pani Macquariovej, manželky guvernéra. Chodievala sem každé ráno a pozorovala lode, čo privádzali trestancov z Anglicka. Každý jeden deň.

BARNABY: Preto ju pomenovali po nej?

ELEANOR: Áno, Barnaby. Neprivádzali sem len mužov a ženy, ale aj deti, aby mali šancu začať nový život. Aj keď im to spočiatku možno naháňalo strach, no všetko, čo sa v živote stane, má svoj dôvod. Lebo je možné odísť do neznámeho sveta a nájsť v ňom svoje šťastie.

– *Eleanor vezme nožnice, odstrihne Barnabymu šnúрку, Barnaby sa začne vznášať*

ELEANOR: Ľutujem, Barnaby, ale nedal si mi inú možnosť. Určite ťa niekde čaká úžasný svet, budeš ako prví austrálski osadníci.

BARNABY: Mami, ale ja nechcem ísť preč! Mrzí ma to, už sa nebudem vznášať!

ELEANOR: Mrzí ma to, Barnaby, mrzí ma to.... (odchádza so sklonenou hlavou)

– *BARNABY odlieta z javiska, Noemi sa postaví*

NOEMI: A tak sa Barnaby vzniesol k oblohe. Nevedel, či ho čakajú dobrodružstvá alebo zlý osud niekde v studených oblakoch, vedel len, že sa chce veľmi vrátiť domov. Vrátiť a dať všetko do poriadku.

– *Noemi vezme šnúрку z lavičky, schová ju do rukáva, javisko potemnieva, Noemi vezme stoličky (biele), odchádza z javiska, znie hudobný motív sprevádzajúci Barnabyho vznášanie sa počas celej inscenácie.*

Striedanie dynamických obrazov s obrazmi poetickými tvorilo zaujímavý **temporytmus inscenácie**, dbali sme na to, aby sa divák nedostal do kontaktu s citovým vydieraním, kde silné emócie prvoplánovo „útočia“ ne jeho city a divadla sa stáva telenovelový príbeh bez hlbšej myšlienky. Nasledujúci dialóg – BALÓN patrí k dynamickým, prirodzene prestupuje do Brazílie podporenej energickou hudobnou zložkou).

8. obraz – BALÓN

- *na javisko „priletí“ balón (drevená truhlička, nad ňou kupola z pletenej deky, ktorú držia dve deti), na proscéniu poletuje Barnaby*

MARJORIE: Pozri sa, Vilmuška, akýsi chalan letí oproti nám.

VILMUŠKA: Chalan??? Nevidím nijaký balón...

MARJORIE: Ale on neletí v balóne, on si letí len tak.

VILMUŠKA: Neuveriteľné, Marjorie, to som ešte nevidela. Myslíš, že je živý?

MARJORIE: ...neviem...

BARNABY: Som živý, ale už dlho nebudem, ak ma necháte vletieť do plameňov.

MARJORIE: Prepáč, chlapče, akosi sme sa pozabudli. Podaj mi ruku, nech ťa vtiahnem dnu. Tááák a je to.

VILMUŠKA: Ako si sa sem dostal? Ako to, že vieš lietať? A odkiaľ vlastne si?

BARNABY: Volám sa Barnaby Brocket a pochádzam z Austrálie, zo Sydney a tam sa musím čo najrýchlejšie vrátiť, musím ísť domov. No a lietam odkedy si pamätám – teda vlastne od narodenia. A čo sa týka toho, ako som sa sem dostal, taaaak... akosi som uletel.

MARJORIE: Neklam mi, Barnaby, na klamárov ja mám nos. Okamžite mi povedz pravdu.

BARNABY: No, stalo sa to v parku...moja mama už nevedela ako má zvládať to moje lietanie a tak mi akosi prederavila batoh s pieskom, ktorý ma držal pri zemi...

VILMUŠKA: A to sa k nim chceš vrátiť??? Po tom, čo ti urobili???

BARNABY: Ľudia predsa robia chyby a mali by dostať šancu ich napraviť. Určite sa už o mňa strachuje, je to dobrá mama.

MARJORIE: Kiež by som mala toľko trpezlivosti so svojim otcom, Barnaby, keď som ušla z domu. Alebo Vilmuška s mamou. Možno by to bolo celé úplne ináč.

BARNABY: Naozaj? Aj vy ste ušli z domu? Tak potom mi určite pomôžete vrátiť sa späť!

VILMUŠKA: To nebude také jednoduché, Barnaby, unáša nás vietor, takže podľa mojich výpočtov pristaneme v Brazílii.

BARNABY: V Brazílii???

MARJORIE: Presne tak, Barnaby, u nás doma.

- *balón sa „vznesie“ do výšky, Barnaby obdivuje priestor pod sebou – letia do Brazílie. V jednom momente – ako prvá Barborka s originálnym, brazílskym klobúkom na hlave – vstúpia na javisko ostatné deti, zdravia „prilietajúcich“, pomáhajú im s pristávaním – znie **samba**.*

Variácie záveru – pri tvorbe záverečného obrazu sme prešli niekoľkými fázami: najskôr si deti vybrali „šťastný“ koniec – Barnabymu sa podarí vrátiť domov, do Austrálie k svojej rodine a všetko bude tak ako má byť. No vzápätí tento „šťastný“ koniec vystriedala otázka: *Ak sa Barnaby vráti a bude rovnaký ako predtým, prečo si myslíš, že sa zmení postoj rodičov k nemu?* Nasledovala búrlivá diskusia, ktorá prezentovala oba protipóly: prirodzenú snahu detí o zachovanie harmonickej rodiny v opozícii so vzájomnou akceptáciou, toleranciou, snahou vzdorovať a búriť sa akýmkoľvek pravidlám. Táto **diskusia** znamenala pre žiakov výrazný posun vo vnímaní samého seba (sebahodnotenie, sebaakceptácia) a bola najdôležitejším momentom pri **plnení cieľa** inscenácie – tolerancie inakosti.

Rozhodnutie padlo v prospech akceptácie a slobody – *Ak nebudem tým, kým som v skutočnosti, kto vlastne budem?*

3 PROJEKT „BARNABY“

Výber záveru z viacerých možností deklaroval u žiakov ich postoj k nastolenej téme – ochotu podriaďiť sa rodine, spoločnosti v rámci očakávaného správania a konania, dlho hrajúcu hlavnú úlohu pri dramatickej tvorbe (napriek tomu, že v origináli autor rodinu a mamu obzvlášť vôbec „nešetril“) vystriedala v kritickom momente rozhodnosť a pevný postoj. Sebauvedomenie si, schopnosť sebaprijatia v akejkoľvek situácii prevážila nad očakávaným, spoločnosťou akceptovaným správaním a donútila žiakov zaujať konkrétny **postoj**. Akákoľvek možnosť, ktorú by si vybrali (hlavnou témou nebol príbeh Barnabyho Brocketta ale téma tolerancie inakosti inscenovaná cez príbeh Barnabyho Brocketta) by bola správna a v poriadku, no diskusia pri výbere záveru nasmerovala pôvodný, predpokladaný (tak trochu rozprávkový koniec – *...a žili spolu šťastne až...*)koniec inam.

Obrázok 6 Realizačný tím Barnabyho

Prameň: vlastný archív

Žiaci sa rozhodli, že Barnaby sa zmeniť nemôže – takýto sa jednoducho narodil. Nanútená zmena by ho nemohla urobiť šťastným. Otázkou tiež zostáva: ako veľmi by boli šťastní rodičia, ak by ich syn nebol šťastný? Tieto a množstvo podobných zásadných otáznikov smerovali k definitívnemu **výberu pointy** divadelnej inscenácie.

3.1 Výtvarná a hudobná zložka

Výtvarná zložka mala základ v kľbkách rôznofarebnej vlny (v rámci prípravnej fázy sa žiaci učili dokonca žonglovať), pleteninách a prútených košoch (malý a veľký). Prútený kôš slúžil ako balón, tiež ako kôš na bielizeň, malý košík poslužil rozprávačovi v závere pri rozdávaní pestrofarebných kľbiek vlny v záverečnom kruhu (návratový oblú „sivej“ z úvodu predstavenia – tentoraz deti prijímajú farebnosť, menia celý svoj svet, ožívajú.

Obrázok 7 Výtvarná zložka predstavenia – sivá rodina

Prameň: vlastný archív

Cieľom pri využívaní pletenín (čiapky, šály, svetre, baretky, rukavičky, sukne, deka) bolo zachovať materiálovú jednotnosť tvorby kostýmov a scény, využiť dostupný, nenáročný materiál (väčšinu mali žiaci so svojich vlastných „zásob“) a ponúknuť žiakom priestor na tvorbu – premena predmetov (jednotlivých pletených kúskov) rámci dramatických etúd.

Kontrast farieb bol základom vyobrazenia dvoch stvárnených svetov: sveta normálneho, ktorý má svoje pravidlá, a ktorý reprezentoval predovšetkým otec (Alistair Brockett) a matka (Eleanor Brockettová), tiež ďalší rodičia, ktorí mali od svojich detí nie celkom prijateľné očakávania (napríklad aj rodičia Barnabyho rodičov sa pokúšali cez svoje deti naplniť si svoje nezrealizované ambície, sochár živoril v New Yorku, pretože nedokázal nájsť zmysel svojho vlastného života v práci v otcovej továrni na vatové tyčinky a podobne) a sveta farebného, ktorý symbolizoval farby života – života naplneného, pohodového a predovšetkým života prislúchajúceho každému jednému z nás. Postupnosť využívania pletenín vyplynula z množstva dramatických etúd v prípravnej fáze realizácie projektu a následného prenosu vybraných etúd do príbehu Barnabyho.

Hudobnú zložku mal na starosti P. Orgován – tvorili ju známe melódie (ich orchestrálne verzie bez hovoreného slova či spevu), ktoré kopírovali emóciu daných scén, tiež ruchy a zvuky (vlak, New York, tlkot srdca), ktoré podporovali vizuálnu stránku predstavenia. Zostrih melódií a zvukov významným spôsobom podporil celkový dojem z diania, hudobná zložka dokáže význačne vypomôcť dramatickej akcii.

3.2 Finalizácia projektu

Najťažšou prácou vo **finálnej fáze projektu** je výber dramatických obrazov súvisiacich s témou inscenácie a súčasne snaha o zachovanie čo najväčšieho tvorivého materiálu, snaha o využitie čo najväčšieho množstva nápadov. Predstavenie sa kompletizovalo dvakrát: prvýkrát k decembrovej premiére (polročné vystúpenie žiakov) a druhýkrát pri príprave na súťažnú prehliadku detskej dramatickej tvorivosti. Prvé členenie (obsah, str. 18) vyplývalo z pôvodného zámeru – zapojiť do projektu tolerancie inakosti v dramatickom priestore čo najviac žiakov, druhé členenie malo za úlohu rešpektovať propozície súťažnej prehliadky.

Dôsledný výber „nových“ sekvencií sme prispôbili druhému cieľu, niektoré obrazy prerobili, iné vyhodili a zhutnili. Vo výslednom tvare sme ponechali takúto štruktúru:

1. SIVÁ – úvodný kruh symbolizujúci normy a šed' spoločnosti
2. Pôrodnica
3. Hádka rodičov
4. Barnaby odchádza do školy
5. Hrobárikova akadémia pre neposlušné deti
6. Lavička pani Macquariovej
7. Brazília
8. Pohľadnice z ciest (obrázok 7)
9. New York
10. Vesmír
11. Rozhodnutie (Barnaby sa odpúta v nemocnici z lôžka a odlieta)
12. Záver – FAREBNÝ KRUI (prepojený s klaňáčkou).

V druhom finále sme skrátili predstavenie na 30 minút, zúčastnili sa s ním prehliadok detskej dramatickej tvorivosti (DEDO 2015, Malá krajská scénická žatva. Zlatá priadka v Šali). Účasť na divadelných prehliadkach je pre žiakov priestorom na vzájomnú tvorivú konfrontáciu a inšpiráciu, ponúka reflexiu vlastnej práce a otvára dvere k iným, doposiaľ nerealizovaným spôsobom dramatickej tvorby.

Technické zabezpečenie: inscenáciu v jej finálnej podobe sme uviedli v premiére v decembri 2014 v divadelnej sále CVČ na Popradskej ulici v Košiciach, z čoho vyplývalo niekoľko technických krokov:

- zabezpečenie divadelného priestoru (objednávka na daný termín),
- návrh a tlač propagačných materiálov (plagát – obrázok 2, pozvánky),
- médiá (webová stránka literárno-dramatického odboru, webová stránka školy, sociálne siete, noviny),
- zabezpečenie zvuku a svetiel (technik CVČ na Popradskej v spolupráci s kolegami K. Donáthovou, P. Orgovánom),
- zabezpečenie obrazového a zvukového záznamu (kameraman),
- koordinácia súborov – šatne, postupnosť (generálka – *poznámka*: ak sú v predstavení zapojené vekovo rozdielne súbory, odporúčam generálku koncipovať tak, aby najskôr skúšali starší, neskôr mladší – strata koncentrácie).

V prípade rozhodnutia dotiahnuť projekt vo finálnej fáze do podoby divadelnej inscenácie **odporúčam** v dostatočnom predstihu myslieť aj na tieto technické kroky, vyhneme sa tak neprímeranému stresu a zachováme si radosť z tvorby.

3.3 Reflexia

Cieľom projektu bolo preniest' myšlienku tolerancie inakosti do dramatického priestoru. V priebehu mesiacov sa táto myšlienka rozšírila do priestoru osobného a vďaka dramatickej tvorbe, divadelným obrazom a konaniu v simulovaných situáciách, sa stala súčasťou nášho normálneho života. Cieľ bol splnený, no priniesol navyše novú kvalitu vzťahov v priestore, väčšiu mieru empatie pri tvorbe, vyššiu mieru asertivity pri pomenovaní svojich vlastných myšlienok a ambícií.

Videozáznam, ktorý sme urobili počas premiéry zas pomenoval divadelnú stránku realizovaného projektu – odhalil jeho slabšie miesta, pomenoval vtipné a zaujímavé obrazy. Reflexia prostredníctvom videozáznamu dokáže napomôcť nielen v hodnotení tvorivého procesu, ale predovšetkým dokáže pomôcť vystríhať sa opakovaniu banálnych i zásadných chýb (pre režiséra, koordinátora projektu) do budúcnosti.

Pri druhej časti projektu (úprava divadelného predstavenia podľa súťažných propozícií) bol práve videozáznam dobrým pomocníkom pri výbere, prípadne odstránení niektorých divadelných obrazov.

Najdôležitejším aspektom reflexie však stále zostáva emocionálna stránka prežitého, pocit, ktorý dominuje na konci celého procesu. Môžeme skonštatovať, že sme prešli jednu veľmi zaujímavú cestu, počas ktorej sa výrazne zlepšili vzťahy medzi žiakmi (otvorenie jednotlivých súborov ostatným – zabránenie „skupinkovaniu“), mladší žiaci si uvedomili, koľko „práce“ sa skrýva za jednoduchým divadelným obrazom, starší sa učili trpezlivosti a všetci dovedna pokore. Pokore nielen voči realizovanej práci, ale predovšetkým voči človeku a jeho osobitosti.

Problémom bol predovšetkým časový a organizačný aspekt realizácie medziročníkového projektu. Bolo nesmierne dôležité venovať sa podrobne plánovaniu jednotlivých aktivít, vzájomným konzultáciám a úprave plánu podľa postupne realizovaných krokov. Pôvodná verzia plánu sa niekoľko krát zmenila (v ideovej rovine), postupne ako žiaci „odhaľovali“ ďalšie a ďalšie kapitoly Barnabyho, orientovali sa v jeho vzťahoch, uvedomovali si svoj vlastný postoj v rámci takýchto simulovaných situácií, potrebovali sme usmerniť dej, poprípade doň niečo vsunúť.

Divácka reflexia: Premiéra znamenala zavŕšenie niekoľkomesačnej tvorivej práce, finalizovala snahu žiakov o vlastnú výpoveď k téme prostredníctvom príbehu. Rodičia a blízki vnímali túto inscenáciu veľmi pozitívne, oceňovali nielen príbeh a citlivé zobrazenie úlohy rodičov (snažili sme sa vyhnúť prvoplánovému zobrazeniu „zlej“ rodiny) – súčasne ocenili zrkadlo, ktoré sme nastavili nielen rodičom, ale i spoločnosti, no tiež množstvo detí zúčastnených na projekte, jeho celoplošnú pôsobnosť. Napriek množstvu drobnej práce, ktorú si takéto niekoľkomesačné úsilie vyžaduje, reflexia zo strany diváka priniesla očakávanú „odmenu“ a ocenenie.

ZÁVER

V rámci dramatickej tvorby sme prešli so všetkými súbormi (KOMPROMIS, MALINA, SVETA PROSTOTA, ODOBINKA, REPLIKA) viacerými fázami tvorby: cez pantomimicko-pohybové etudy, myšlienkové mapy, scény, búrlivé diskusie až po tvorbu zaujímavých, takmer poetických obrazov. Práve poetika, ktorá v závere projektu tolerancie inakosti sprevádzala tvorivé dianie pridala inscenácii ďalší, nepredpokladaný rozmer. Prítomnosť blízkych na premiére divadelnej inscenácie zas ponúkol konkrétne zrkadlo konania, v ktorom sme sa vzájomne spoznávali a snažili sa porozumieť si.

Pre rodiča to znamenal iný pohľad na svoje jedinečné dieťa, pre dieťa iný, uvedomelejší pohľad na rodiča. Vzájomnosť, ktorú bolo v následnej diskusii cítiť a pozitívne ohlasy smerujúce k hlavnej myšlienke projektu nás (mňa i žiakov) utvrdili v tom, že sme si vybrali zaujímavý problém a našli neobvyklú cestu jeho pomenovania.

Čítanie knihy Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta otvorilo ešte jedny príjemné dvere – dvere do sveta autorových kníh. Keďže Barnaby zaujal, okamžite sa poniektorí vášnivejší čitatelia pustili do Chlapca v pásikavom pyžame či Noeho na úteku. Láskový jazyk v spojení s hlbokými myšlienkami, dobrodružný dej nesúci v sebe viac ako prvý plán priniesol teda ešte jeden benefit: vnímanie kvalitnej literatúry, u niektorých objavil vášeň pre svet kníh a príbehov.

Napriek časovej a obsahovej náročnosti tvorby projektu (od výberu témy, cez prípravu scenára, divadelných obrazov, hľadanie scénografického kľúča, dramatického oblúka, časovanie jednotlivých aktivít, výber hudby, zabezpečenie technickej stránky divadelného predstavenia až po scénickú realizáciu) som presvedčená, že hľadanie takýchto, menej tradičných ciest výučby je opodstatnené. Súčasná doba praje rôznorodosti a ak si má dieťa vybrať, čomu venuje svoju pozornosť, je dobré snažiť sa ho zaujať menej tradičnými aktivitami. Hĺbku vypovedaného, ktorá prichádza súčasne s realizačnými fázami môže oceniť i neskôr, možno až v staršom veku.

Zmysluplnosť sa nám potvrdila v reflexii realizovaného predstavenia nielen zo strany žiakov (ktorí boli účastní celej tvorby takmer rok), ale tiež zo strany rodičov a blízkych, divákov. Odporúčam pedagógom púšťať sa do takýchto spôsobov tvorby (prípadne iných), hľadať spôsoby manažovania času a naplňovať obsahovú stránku vyučovania aktuálnymi témami vychádzajúcimi nielen zo štátneho vzdelávacieho programu, ale tiež z reálnych problémov detí, žiakov.

Emocionálna spätná väzba je už pomyselnou čerešničkou na torte detskej dramatickej tvorivosti plnenej príbehmi nielen Barnabyho, ale i nás všetkých a zastrešená skvelou knihou Johna Boyna.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. BEKÉNIOVÁ, L. 2003. Metódy riadenia vyučovania (nielen) tvorivej dramatiky. Metodicko-pedagogické centrum, Prešov. 2003. ISBN 80-8045-306-3
2. BOYNE, J. 2013. Úžasná cesta Barnabyho Brocketta okolo sveta. Slovart, Bratislava. 2013. ISBN 978-80-556-0872-3.
3. SAINT-EXUPÉRY, A. 2013. Malý princ. Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, Bratislava. 2013 ISBN 978-80-100242-3-0.
4. MACHKOVÁ, E. 1992. Metodika dramatické výchovy. Zásobník dramatických her a improvizácií. Artama, Praha 1992 ISBN 80-7068-105-5
5. Pršová, E. 2012. Tvorivá dramatika. 1.vydanie. Združenie tvorivej dramatiky Slovenska, Banská Bystrica 2012 ISBN 978-80-971188-0-8
6. Valenta, J. 1998. Metody a techniky dramatické výchovy. Strom, Praha. 1998 ISBN 80-86106-02-0

Internetové zdroje

7. BEKÉNIOVÁ, L. 2005. Metódy riadenia vyučovania (nielen) tvorivej dramatiky. Metodicko-pedagogické centrum, Prešov. 2005 [online]. [cit. 4.6.2015]. Dostupné na www: <http://www.mcpo.sk/downloads/publikacie/jazyky/jazslo200601.pdf>
8. Školský vzdelávací program základnej umeleckej školy v Slovenskej republike. ISCED 1B – Primárne umelecké vzdelanie [online]. statpedu.sk, [cit. 2.6.2015]. Dostupné na www: <http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program/Statny-vzdelavaci-program-pre-zakladne-umelecke-skoly-ISCED-1B-2B.alej>
9. Učebné osnovy literárno-dramatického odboru [online]. [cit. 2.6.2015]. Dostupné na www: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/zus/uo_liternodramaticky_odb or.pdf

ZOZNAM PRÍLOH

Obrázky:

Obrázok 1 Obálka knihy

Obrázok 2 Návrh plagátu

Obrázok 3 Šťastné matky – pôrodnica

Obrázok 4 Skúška – Barnaby s otcom

Obrázok 5 Využívanie pletenín – inscenačný prvok

Obrázok 6 Realizačný tím Barnabyho

Obrázok 7 Výtvarná zložka predstavenia – sivá rodina